

זכרונות אלה הועברו לכתב מהקלטות זקני הישוב בגליל שנעשו ע"י אורי שרפמן מיכנאל והם רכוש הפרטי ונמסרו באדיבותו לארכיון המושבה כנרת.

ארכיון ותיקי הישוב בגליל
כל הזכויות שמורות
לכלהא ואורי שרפמן
בית יגן יבנאל טל. 06750488

זכרונות חנה יזרעאלי

היום, 30.10.72, יום כ' כב' חשוון, שנת תשל"ג.
שמי חנה יזרעאלי, נולדתי בבולגריה בשנת 1891.
עליתי ארצה עם הורי ועם סבא וסבתא בשנת 1894.
ביום הנני חושבת המושבה כנרת.
הישוב בארץ היה קטן מאוד ורוב היהודים היו מרוכזים אז ביפו ואחר כך במנשיה. כשבאו ארצה כמה משפחות מרוסיה ומעוד ארצות כנו גם את השכונה נוה צדק, והרוב התרכז בנוה צדק ובמנשיה.
תל-אביב עוד לא היתה קיימת.
הישוב הלך וגדל והיתה עליה מחוץ לארץ. בית ספר עברי לא היה כשביל הילדים כי רוב הילדים שהיו אז מהמשפחות שהיו בארץ לפני העליה, בקרו בבתי הספר של האחיות הנוצריות.
בבתי הספר של הנזירות היו התכניות של הלימודים בשפה הצרפתית למדגו שפה צרפתית ומלאכת יד וכמובן לא היה שום שמץ של חינוך עברי. הבנים ביקרו ב"חדרים". ה"חדר" נקרא אז בערבית "כותב".
היות ולא היה בית-ספר עברי, חובבי ציון מאודיסה פתחו בית הספר העברי הראשון בנוה שלום. המורים היו עולי רוסיה והמנהלת שניהלה את בית הספר היתה אחותו של דר' יזפה שהיא גמרה בצרפת. לבית הספר קראו בית-ספר של חובבי ציון. הם החזיקו את בית הספר ומחוץ לזה השתדלו להשפיע על אותן המשפחות האמידות שהיו מוותיקי הישוב ביפו שיעבירו את ילדיהן לבית הספר העברי. בין המשפחות האלה היו גם משפחת שלוש הידועה ומשפחת מוניאן. (או מויאל?)
משפחות אלה, ביניהן היתה גם משפחת מטלון עזרו למנהלת בית הספר רוזה יזפה והשפיעו על הורי התלמידות שלמדו בבית הספר של הנזירות שיעברו לבית הספר העברי.

באותה תקופה לא היו עוד ספרי לימוד בעברית, והמורים לשפה העברית שהיו עולי רוסיה שלמדו שמה בישיבות, הם היו מוכרחים לתרגם כל שיעור מספר רוסי לעברית. המורה הראשון שהיה כשבת הספר הזה נוסד היה גרזובסקי שאחר כך נקרא גור, והוא חיבר את

אני כשלעצמי, למדתי באותו בית-ספר מילדותי וגמרתי את בית הספר הזה. למנהלת רוזה יופה היתה מטרה בבית הספר הזה, להכין תלמידות שתהינה מורות לשפה העברית לישובים שנוסדו אז בגליל התחתון כמו כפר תבור, מצפה ויבנאל. בין התלמידות שהמנהלת הכינה אותן למורות, היתי אני וכשהתעורר הצורך במורה בכפר תבור, נשלחתי ע"י המנהלת.

הפקיד קלווריסקי שהוא יסד את המושבות ההן, לקח שלוש בנות. האחת ליבנאל שם נוסד אז בית-ספר, המנהל היה איתן אחד שגמר בצרפת והמורה היתה לוריא, שושנה לוריא, והיה עוד מורה אחד. בכפר תבור היו שני מורים. אחד ויתקין הידוע שהיה מורה אז בראשון-לציון, וציוני ולאומי נלהב, עזב את ראשון לציון ועלה לגליל וקבל עבודה בכפר תבור. היה עוד מורה אחד שהיה מנס ציונה, שמו היה קומרוב, משפחתו היתה גם היא מהמשפחות הציוניות והלאומיות. אני הייתי המורה העוברת השלישית.

בית הספר הזה היה, מה שקוראים היום, בית ספר לא מדורג, ז"א שבכיתה אחת יכלו ללמוד שתי כיתות, כיתה נמוכה וכיתה גבוהה. זה היה ב-1903. כשאנו באנו לכפר תבור, הבתים היו בשלב גמירה וכבישים לא היו וכחורף כשהיינו צריכים לגשת לבית הספר, היינו צריכים לרכב על חמור כי האדמה היתה כל כך בוצית והיו שוקעים כמעט עד הברכיים. שני המורים גרו על יד בית הספר ואני שגרתי אצל אחד מבתי האכרים במרחק מה מבית הספר, היו צריכים לקחת אותי לשעור בבוקר רכובה על חמור.

בסביבה ההיא של כפר תבור היה שבט אחד שקראו לו "זבחים" ולא כל כך היה שלום ביניהם ובינינו, הם לא כל כך השלימו עם הישוב העברי שנוסד בכפר תבור. רוב תושבי כפר תבור, הפקיד קלווריסקי העביר אותם מבת שלמה, משפיה ומראש פינה, משמר הירדן, ממושבות הגליל העליון, המה שוכנעו לעזוב את המושבות שלהם כיון שפה נתנו להם תנאים טובים והרבה אדמת פלחה וגם מזג האויר היה אידיאלי. אני הייתי צריכה כאילו להיות גננת אבל למעשה הייתי מורה והייתי מוכרחה לעבוד לפעמים בבת אחת עם שלוש כיתות.

רוב התלמידים כבר למדו קודם בבתי ספר והיו לנו תלמידים גם בכיתות ו' ו-ז'. אני לימדתי בכיתות היותר נמוכות והצטיינתי מאוד בזה. כי ידעתי להעסיק שלוש כיתות בבית אחת בחדר אחד ויחד עם לשמור את השקט והמשמעת בכיתה.

בצורת הלימודים בתקופה ההיא כמעט בכל הארץ, למדו בשני המשכילים ארבע שעות לפני הצהריים עד 12 ומשעה 2 עד 4. נוסף לזה היה לי עוד תפקיד בבית הספר, רצו גם שאלמד את הבנות מלאכת יד ותפירה שלזה אני התכוונתי לפני שקיבלתי את העבודה בכפר תבור. והבנים באותה תקופה התעסקו בעבודת גינה. המשכורת שלי היתה 6 לירות לחודש. של ויתקין המנהל - אני לא יודעת.

אני, כי הייתי אז צעירה מאוד, הצטרפה אלי אחד מקרובי אחד האיכרים, וויתקין ברצון רב נתן לה יום-יום שעור, הוא דרש מאתנו לכתוב חיבור על נושאים שונים, השתלמנו אצלו.

אני במקרה לא המשכתי הרבה זמן לכפר תבור, לא יותר משנה אחת. כיון שבאותה תקופה הברונית שבפריס היה לה שמה סימינר, והיה לה שמה פקיד ששמו ישי הוא היה בא ולוקח הרבה כנות ממושבות הברון ללמוד בסימינר שהברונית יסדה. בין התלמידות האלה שיש לי קה לפריס לסימינר שהברונית פתחה, היתה בחורה אחת ממשפחת גלזר וכשהיא גמרה את הסימינר והוריה היו שמה איכרים

הברונית דרשה שאותי יעבירו למושבה אחרת והיא תהיה במקומי.

המקום התנגד בחוקף וגם המורים, כי אני מאוד, הצלחתי באותה שנה כי היה לי כשרון פדגוגי טבעי וגם פסיכולוגי, והכנתי את נפש הילד ומטעם זה הצלחתי מאוד מאוד באותה שנה בעבודתי.

והתחבבתי מאוד על כל הישוב בכפר תבור. ויתקין וקומדוב

המשיכו לעבוד אחרי כי אני הועברתי למושבת מלחמיה שאז היתה

בשלב של בניה ושגם בית הספר עוד לא היה גמור, אבל לא היתה

לי ברירה. ויתקין וקומדוב המשיכו עוד שנתיים שמה, למרבה האסון

ויתקין קיבל מחלה מטארה ונסע לחוץ לארץ. ויתקין המורה שעל

שמו יש כעה ישוב כפר ויתקין היתה אישיות דגולה והוא אז שלח

קול קורא לרוסיה לבני הנוער והרבה מאוד השפיע, "קול קורא"

לבוא ארצה ולהתנדב. והרבה בני נוער עלו ארצה בעקבות הקריאה

הזאת כדי ללמוד את עבודת החקלאות ולהתישב אחר כך בתור איכרים.

ויתקין עצמו לא זכה לראות עד כמכ שהמושבות האלה התפתחו, ובאו

הרבה מאוד פועלים שחפשו את מקום "החרטים" הערבים שהיו בכל

חצר של כל איכר ואיכר.

כמו ביתר המושבות, גם במלחמיה, האיכרים שבאו להתישב שמה, בית-הספר עוד לא היה גמור, עבדו שמה שנים, אני ומורה שבא מרוסיה שמו היה שוהם. אדם אידיאלי ומסור מאוד לעבודת ההוראה והוא גם השתלב עם ההורים של התלמידים. אני עבדתי אתו יחד. גם פה היתה בעיה של בית ספר בלתי מודרג, תלמידים באו מכל מיני מושבות אחרות ותלמידים מגילים שונים למדו בכיתה אחת. ביני ובין המורה היתה התאמה ושיתוף עבודה מלא. וגם פה היתה חכנית מלאכת יד לכנות ובתור שפה נוספת הילתי גם נותנת לתלמידים הגדולים בגיל 13 - 14 שעודים בצרפתית, כיון שאני למדתי בתל אביב בבית הספר העברי, את השפה הצרפתית. אבל אנחנו נוסף לזה, סידרנו שיעורי ערב, המורה ארצה שעלה ארצה וקיבל את העבודה במלחמיה, להיות המנהל וגם מורה, הוא פנה לאוסישקין, כיון שהיה מורה של ילדיו, שהשתדל להשפיע על כמה בחורים ציוניים ברוסיה, אולי ימצאו עשרה או עשרים בחורים שיסכימו לעלות למלחמיה ולהחליף את "החרטים" שנמצאים בחצרות במשכורת מינימלית של חצי לירה, ולהיות בבתים של האיכרים. חצי לירה זהב - קראו לזה נפוליאון, בכלל לא היה אז כסף ניר, היה אז כסף צרפתי שנקרא נפוליאון וכסף אנגלי שהיה נפוליאון זרבע, הכל זהב, כסף מניר בכלל לא היה אז. וזו היתה משכורת ששימשה כדמי כיס. האכר לא יכול היה לתת משכורת יותר גדולה - היחסים בין הפועלים והאכרים היו יוצא מהכלל. הפועלים היו כמו בני בית אצל האכרים. אבל היוזם לבוא הבחורים האלה ארצה לעזור לאכרים, היה שוהם המורה שהוא פנה לאוסישקין שמסר את המכתב לאחד הבחורים ששמו היה דוד רובין אז, בחור לאומי מאוד שקיבל על עצמו ללכת מעיר לעיר ולעשות תעמולה לעליה ארצה יחד אתו. העניין לא היה כל כך קל, כי רוב ההורים התנגדו מאוד לזה שהוא בא לקחת את בניהם לארץ שהוא כאילו ארץ אוכלת יושביה. גם אוסישקין היה נגד זה שהבחורים האלה יעלו ארצה. וגם דוד רובין שבעתיד נקרא דוד יזרעאלי ושהוא היה חברי לחיים אחרי מספר שנים.

מכל הבחורים האלה שעלו, לא יכלו לשאת את האקלים החם מאוד במלחמיה, והתחילו גם לקרות מאוד, הקדחת היתה מאוד נפוצה בגליל ורובם חזרו. רק הוא היחיד נשאר במלחמיה והמשיך לעבוד אצל אחד האכרים - הוא הגיע בשנת 1905.

היחסים בין האכרים היו מאוד תקינים ועבדו מאוד קשה, וגם קדחו. הם בעיקר התעסקו בפלחה גדולה מאוד, הם קבלו שטחים גדולים והיו גם יכולים גדולים אבל לא היה שקט מסעם השכנים הערכים שהיו מאוד קרובים מעבר הירדן, שהיו באים וגונבים יכולים, אבל למרות כל זה, שעבדו וקדחו והנשים לקחו חלק בבניית המשק, לחלוב פרות, לטפל בעופות, וגם התנהגו עם הפועלים כמו בני בית. במלחמיה היה מקובל, היה שם אכר אחד שבא מזכרון יעקב, קרניול, והוא היה מסדר כל מוצאי שבת, מסיבה או נשף ומזמין את כל בני המקום ובעיקר את הדור הצעיר שביגתיים התבגר. והיו מבליים בערב כמעט עד אחרי חצות, וכל מוצאי שבת, זה כבר היתה מסורת כזו. אני עצמי הייתי במלחמיה עם אותו מורה שוהם, ארבע שנים.

הייתי מאוד מקובלת במקום וגם היחסים ביני לכין המורה היו מאוד תקינים וגם אצלו כמו שאצל ויתקין, המשכתי ללמוד ולהתפתח. למדתי גם המורה ספרות ישנה וערב ערב קיבלתי שיעור אצלו יחד עם אשתו שהיא באה ארצה מליטא מהעיר קובנה.

אחרי ארבע שנים, שמעתי שיווסד סימינר בתל אביב, החלטתי לנסוע לחוץ לארץ. המנהלת שהיתה אז שלי בתל אביב בבית הספר, היא עזרה לי הרבה מאוד וחילפה לי מקום אצל אחד הציונים בשוויצריה. שזה היה גיסה הסופר בן-עמי הז'ארגוני, הוא היה סופר בז'ארגון. שאני אטפל בילדים שלו, אלמד חצי יום וחצי יום אחיה המורה של ילדיו בשפה העברית. אז החלטתי לנסוע לבולגריה ומבולגריה לנסוע לשוויצריה. שם בבולגריה היה לי מנהל בית ספר בן דוד והוא שכנע אותי לקבל עבודה בבית הספר היהודי שם, בית ספר של שלוש קומות כרחוב היהודי שם.

גם הוא וגם יחד כני המשמחה הקרובים שלי שכנעו אותי שלפחות אעבוד שנה עד שישיגו מורה מהארץ. כי היתה להם לציונים שמה חכניה, שער שלוש כיחות גימנסיה, הכנים והכנוח שילמדו את השפה העברית גם בבית ספר היכון וירכשו את השפה, השפה הרשמית בבית הספר היתה בולגריה. ואחרי כן יוכלו להמשיך את הלימודים בגימנסיה

אני אמנם החקשרתי רק לשנה אבל לא יכולתי לעזוב את המקום וגם את הילדים שהיו מגילים שונים. נשארתי שלוש שנים ובשנה האחרונה אני בעצמי חליתי ממחלת המורים, נהיתי צרודה ובמצב רציני מאוד, ולפי דברי הרופאים היה עלי לעזוב את ההוראה. ואז הייתי כבר קשורה עם מי שעתיד להיות בעלז, דוד יזרעאלי, ולפני שעזבתי את הארץ ממלחמיה, והוא עזב לסג'רה לעבוד, הבטחתי לו ונתתי לו את דברתי שאני אחזור ארצה ונבוא בקשר הנשואים. ואני אתאים את עצמי להיות אכרה חקלאית ואמנם שנה אחרונה בחודשים האחרונים, כי הקול נדם, וכשהבראתי חזרתי ארצה כי לא היה שום היגיון לנסוע ולהשתלם ולהיות מורה בסימינר כי יכול מאוד שאצטרך לעזוב את ההוראה.

אזכיון ותיקי הישון בגליל
כל הזכויות שמורות
לבלהה ואורי שרפמן
בית גן יבנאי טל. 06750488

בינתיים דוד יזרעאלי, התאכר בכנרת לפי עצתי. הוא היה במקומות שונים. בטבריה היה מקום להתישב בעיר, ובכית גן רצו שהוא יקבל אכרות בבית גן. יש לי חליפת מכתבים שהוא שאל את דעתי באיזה מקום שנתישב בתור אכרים. ואז למרות שלא היה לי מושג מכנרת, בחרתי בכנרת. - יש חליפת מכתבים מעניינים מאוד. הים קסם לי למרות שאני ידעתי שזה עמק הירדן והחום די גדול כל זאת בחרתי בכנרת והוא הסכים לעצתי. אז אני חזרתי ארצה ואחרי מספר חודשים באנו בכרית הנשואים למרות שכולם לא האמינו שאני אסתגל לחיי החקלאות. אני חזרתי מבולגריה ארצה בשנת 12. בשנת 14 פרצה המלחמה העולמית, אמנם בכנרת לא היה שקט בטחוני, נשאר הרבה אוהלים בדואים על ראש ההר ובלילות היו באים לגנוב או בהמות או יבול, והיה לנו רועה עברי שמדי פעם היה נדמה לו שהדואים יורדים לבוא לגנוב, היה מזעיק את כל המושבה, מענין שאז לא הבינו הגברים שלנו, שאם זה באמת זה הכדואים מההר קרוב למושבה, הגברים שלנו לא הבינו שאסור לעזוב את כל הנשים הצעירות עם הילדים קטנים וכל המושבה היתה רצה לרדוף אחרי הגנבים שהרבה פעמים זה היה פרי דמיון של השומר הזה. כשאני באתי לכנרת, כבר באופן קבוע, היו רק שמונה משפחות והיה רק עבודת פלחה. שום נטיעות לא היו. באותו זמן הפקיד קלוורסקי שקנה את כל האדמות שהיו צריכים להיות להתישבות כל האכרים, קיבל נזיפה גדולה מאוד מהברון, למה על דעת עצמו קנה

של אדמות כנרת, והיה אז מוכרה למכור את החלק הכי גדול ל"הכשרת הישוב" שיסדה חוה כדי שהבחורים החלוצים שעלו ארצה ילמדו בה את עבודת החקלאות. הפקיד היה שמו האגרונום ברמן. אולם הבחורים שעלו ארצה אז ורצו ללמוד את עבודת החקלאות באו לחווה לכנרת והיו כולם בחורים בעלי השכלה ומפותחים ולא ארך הזמן, הם רצו שיהיה שיתוף פעולה והתיעצות מהפקיד יחד עם הפועלים, ושהפקיד ברמן לא הסכים לזה עשו שביתה, וכל הבחורים האלה שעבדו בחווה כי זו היתה חווה אז, כולם התאכסנו שם, פיק"א בנתה לכל איכר דירה של שני חדרים בלי מטבח ובלי מרצפות. למרות זאת כל הבחורים האלה שעבדו בחווה ועשו את השביתה, כולם התרכזו אצל דוד יזרעאלי שאז נקרא עוד רוכין. ביניהם היה גם ברל כצנלסון. ברל כצנלסון, כשעלה ארצה בא לחווה וקיבל חדר קטן מיוחד ולמד את השפה הצרפתית והתחיל ללמוד את ענף הירקות. הוא רצה להחדיר בכנרת אצל האכרים וגם בחווה את הירקנות..

ברל כצנלסון היה פה גם בזמן המלחמה. בשנת 14 פרצה מלחמת העולם אבל לפני שפרצה מלחמת העולם, עלו כמה בחורים מאמריקה וביניהם אליעזר יופה שאחר כך היה איכר בנהלל ולויו שהכניס את ענף הלול ועוד שני בחורים, קריצ'בסקי וקליין. הם היו ארבעה, ואחותו של אליעזר יופה היתה הבחורה שטיפלה במשק בית, ביטול וכביסה. הם קיבלו על עצמם לעבד אחרת את המשק והם גרו בחווה. באותה התקופה לפני מלחמת העולם, באה אשה ששמה חנה מיזל שהיא גמרה אגרונומית בשוילצריה ופתחה כעין בית ספר, כדי להכין נשים להיות חקלאיות. היא קבלה פה אדמה איפה שהיום נמצא גן רחל. בעלי, דוד יזרעאלי, היה האדם שהיה חודש להם את האדמות והן עשו כל מיני ירקות בהדרכת חנה מיזל והיא קיבלה כל מיני בחורות שבאו במיוחד מחוץ לארץ כדי להתקבל לבית הספר שלה. היא המשיכה לנהל את בית הספר עד גמר המלחמה וכשנוסדה נהלל. שמה היא עשתה בית ספר במשטב יותר גדול ובכל מיני ענפים, גם טיפול בבקר. כשהיה בית הספר בכנרת, היה בו רק ענף הירקות. בבית הספר הזה עסקו כנראה ויצו. היתה שם דירה די מסודרת שבנו אז לפקיד ברמן ואחריו לפקיד שבא אחריו.

כשפרצה מלחמת העולם בשנת 14, כעבור איזו תקופה לא ממושכת, היה אחד ששמו היה חסן בק, הוא הוציא צו גרוש של כל היהודים מתל אביב, ואז העבירו אותם למושבות. הם לא יכלו לקחת אתם הרבה מטלטלים. אנחנו קבלנו בכל המושבות פה בגליל, ביבנאל, כנרת, בית-גן, קבלנו שיסעו עם עגלות ויעבירו את המהגרים. המהגרים באותו זמן לא הספיקו לעזוב ולעבור, עברו הרבה לפתח תקוה ולכפר סבא.

הנסיעה בעגלה לפתח תקוה או לכפר סבא הייתה אורכת שלושה ימים. יום עד זכרון ויום לעמק הירדן.

וכשבאו כל הקהל הזה, והביאו את המשפחות עם הילדים ומי שרק יכול היה משהו לקחת, דברים שהיה להם איזה ערך כספי, שיוכלו פה למכור ולהתקיים. כשרק באו הנה, חוף כנרת זו הייתה התחנה הראשונה ומשרד המושבות השתדל להעביר גם חלק לטבריה, אולם אנחנו פה במושבה העברנו הרבה מאוד משפחות לבתי האכרים ואת הרפתות חילקנו לכמה חלקים והכנסנו הרבה משפחות שנשארו במושבת כנרת. לאכרים עוד לא היו פרות. היו גם משפחות שהכניסו לתוך הבית, משפחות עם ילדים קטנים, פינו חדר בשבילם.

בין המשפחות האלה יש להזכיר את משפחת יצחק כהן. הם התייחסו באופן יוצא מהכלל, ואצלנו כמובן חוץ מהורני, שהיו להם גם הרבה מכרים. סידרנו לא משפחה אחת אצלנו בבית ובחצר. הם היו אצלנו עד גמר המלחמה. אחר כך שלחו הרבה משפחות לצפת, חלק הסתדרו בטבריה, וכיון שגם המורים עזבו את העיר, הם פתחו בית ספר בטבריה. ואז הרבה משפחות סידרו אותם בטבריה כדי הילדים למשיכו ללמוד. באותו זמן פרצה מחלה מאוד קשה, טיפוס הבהרות. כמשך הזמן הסתדרו חלק גדול מהמהגרים בטבריה ובצפת גם בעבודה. מגיפת הטיפוס המיתה הרבה אנשים.

המהגרים האלה שהו בסביבה שלנו, בגליל התחתון, עד גמר המלחמה העולמית הראשונה. אנחנו הגליל נשארו סגורים שנה אחרי הנצחון של האנגלים. בזמן שביהודה הם כבר סילקו את הגרמנים ואת הערבים הם כבשו את הגליל רק כעבור שנה. והיינו עדים למנוסה של הגרמנים שהתרכזו במחנה שלהם בצמח ובאו הנה למושבה לקחת בהמות ועגלות כדי להוביל אותם לדמשק. הם כולם רצו לעבור דרך היבשה לדמשק.

הרבה מהם לא זכו לעכור מפני שהאירונים של האנגלים הפציצו אותם בים. הם רצו לעכור בסירות דרך ים כנרת, לעכור משם לגליל העליון ומשם לדמשק.

אנחנו אז היינו עדים לכל התמונה הזאת. כשהאנגלים המשיכו הלאה, והתורכים כולם השתדלו לברוח לדמשק, נשארנו בלי שום עזרה נגד הערבים. נמטוריה ירדו על סוסים, מצד מזרח על ההרים המונים ערבים דוככים על סוסים, הם רצו להתנפל על הישובים העבריים. והנה הנה אנחנו כולנו התרכזנו, בני המקום, בני המושבה וה"גוללים" שעדין לא הספיקו לחזור לבתיהם לתל אביב, התרכזנו כולנו החצר, שהיום פה המחנה, ושמו שומרים. היתה שמירה כל הלילה בתורנות מפחד שיבואו וישמידו אותנו.

ופתאום, הנה הנה, הם כבר קרובים למושבה, פתאום בא אירון מטעם האנגלים ואת כולם הפציץ, וקכה אנחנו ניצלנו. אבל בינתיים לא היתה שום ממשלה, לא אנגלית ולא תורכית, וחששנו כולנו שתהיה עוד התנפלות עלינו. התרכזנו כולנו בביתו של טריידל, והיתה שמירה של הגברים בלילה, ובמקרה עברנו את זה בשלום.

היות ואז מכרו את רוב אדמות המישור ל"הכשרת הישוב", פיק"א לא רצחה לקבל את הקניה הזו מהפקיד קלרוויסקי, אז האדמה שנשארה היתה אדמת הרים מעט מאוד אדמת פלסו, היתה אדמה לשמונה מחישים בלבד. המתישבים הראשונים, הראשון היה צייטלין, אחר כך היה גיסו של קראוזה, מזרחי, אחר כך היה אחד ברז'ינסקי, דוד יזרעאלי, ואחד מאר טוביה שעזב אחר כך והלך לאוסטרליה וברכר אחד שהיה לו הכית השמיני. כולם עזבו ורק מתישב אחד שלא עזב ונשאר היה דוד יזרעאלי. ובמקומם באו האכרים שנמצאים היום במקום. צייטלין נסע לאוסטרליה ועד היום הוא נמצא שם.

במקומו בא נחום לוי. כשנוסדה מושבת כנרת עם האכרים האלה שעזבו, רצו לבנות את המושבה על ראש ההר, מפני שחשבו ששם האויר הוא יותר טוב ולא כל כך חם. אבל היה שיקול דעת, שיהיה קשה מאוד להביא מים מים כנרת. אנחנו המושבה לא השתמשה במעיין של ואדי אל גאז, עד היום שוחים את המים מים כנרת. השקול היה שאלת המים מהכנרת. החיים כמושבה לא היו קלים, היתה אמנם חברה די נעימה שרקרו עד אור הנוקר יחד עם הפועלים שנמצאו בחצר. היו לפעמים

עובדים כל היום ורוקדים אחר כך עד אור הבוקר.
כמוכן שהיו גם די בחורות שהן טיפלו כמשק בית, כביסה ואפית
לחם ועוד. אנחנו, המשפחה שלנו, כשאני נישאתי, לא הייתי רגילה
כל המושבה אפתה אז לחם בטאבונים.
היום יש לזבל ערך רב כדי לזבל את השדות, אבל אז לא עלה בדעתי
של אף אחד שלזבל יש ערך, היו אופים בטאבונים והיו שורפים את
כל מה שהיה מהגורן, הקש. כי בזמן המלחמה לא היה במה לבשל,
לא היה נפט ולא היו פחמים. המקור היחיד לבישול האוכל ותה
זה היה רק בטאבונים, ולמרות מזג האויר הקשה בכנרת, החום, היה
מתלווה לזה ריח הקש השרוף במשך כל הלילה. זה הכביד על האויר
ועל הנשימה. האקלים היה מאוד מאוד קשה. לא כמו היום שיש רשתות
בבתים. כולנו היינו ישנים בחצרות, והיינו מלאי עקיצות
מהיתושים. ולמרות זה שהיה קשה מאוד, לא הגברים ולא הנשים חשבו
לעזוב את המקום.

המשיכו, בזמן המלחמה לא חשבו על נטיעות, אבל אחרי שהמלחמה
נגמרה אז טוב אנחנו היינו הראשונים שישדנו רפת של פרות
ויסדנו גם ענף היהקות וגם נטענו פרדס. אחרי שנה היתה מכת ארבה
שהשמדה את הפרדס. ככה עברנו תקופה די קשה עד שהגענו היום
למנוחה, שהבנים עוזרים והגענו לרמת חלים פחות או יותר
לא פחות מה שבעיר, והאושר של המושבה, שכל בני האכרים שהם היום
בעצמם אבות, שכולם נשאו ואף אחד לא עזב את המושבה.

זו אחת התופעות הכי משמחות שהבנים וגדל עוד דור שלישי של נכדים
וגם הם מאושרים ומאוד שמחים שההורים בחרו להתישבות את המושבה
כנרת. באותה תקופה, אני רוצה פה להזכיר, אחד החלוצות מאוד
המענינות, היתה רחל המשוררת. היא באה בתקופה הזו, לפני מלחמת

העולם הראשונה וגם חלק מהתקופה. ולמה היא עזבה?

היא באה ממשפחה מאודיסה, בעלת מצב כלכלי טוב, משפחה ציונית.

היא קיבלה שחפת ובתור חולת שחפת היא תמיד ישבה תחת הדקל.

ורוב שיריה, היא חיברה בהיותה בכנרת. אחרי גמר המלחמה, היא

כבר היתה די חולה, היא עברה לגור בירושלים.

היא לא היתה בודדה, כמעט חלק גדול ממשפחתה, אחרי המלחמה, באו

ארצה. אחיה ואחותה שושנה, היא גם היום פסנתרנית, כולם נילגנו

פסנתר עוד מהבית. והרבה קרובים. ויש באחד משיריה, שהיא מאוד

איני זוכרת מה היה שמו.

על קבוצת כנרת, אני יודעת שהם היו מאורגנים. הם באו לכאן קבוצה אחת גדולה והתעסקו בנטיעות. בזמן המלחמה היה גם לביא- לבקוביץ שהוא עבר גם כן לעין חרוד.

הוא גר כל תקופת המלחמה בכנרת, והוא נטע נטיעות מטעם קרן קיימח. הוא נטע זיתים ונטיעות אחרות והוא היה גם הממונה על הנטיעות האלה עד שעין חרוד נוסדה. הוא היה גם היוזם של קבוץ גדול ולא קבוצות קטנות.

הר כנרת היה נטוע כבר, ועברה קבוצה גדולה שבאה ארצה והיא המשיכה בעבודת הנטיעות. היא היתה פה תקופה די ממושכת, והיתה גם תקופה שהערבים מסביב התנפלו עליהם, והמשפחה שלנו, היות והיו לנו הרבה קשרים אתם, לנו היתה מחלבה גדולה והם היו באים יום יום לקחת חלב ותוצרת, היה לנו קשר אתם, אנחנו הורדנו את כולם אלינו לחצר ומסרנו לרשותם את חדר האוכל שלנו עד עבור זעם, עד שיכלו לחזור חזרה למקומם.

ארכיון ותיקי הישוב נגליל
כל הזכויות שמורות
לבלהה ואורי שרפמן
בית גן יבנא טל. 06750488

מקום הישוב שלהם היה בין פוריה לכנרת.

כבישים לא היו אז, הדרך היתה בין הרים וסלעים.